

TREMTHUS

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 20 (125)

1994 m. rugpjūtis

Parengė Edmundas SIMANAITIS

Trumpai apie įvykius

■ "Indeksuoto valstybinio turto dingo, pasak A.Šleževičiaus, už 4,764 mlrd. litų, pagal statistiką - už 10,091 mln. litų. Jo nebéra, nebepavyksta išrašyti į privatizavimo programas. Žinoma, tas turtas be pėdsakų nedinga, jis priglaudė visokiausios AB ir UAB. Bet pėdsakai dar nereiškia, kad jis bus sugražintas. Greičiau atvirkščiai: tai reiškia, kad tas turtas rado tvirtai remiamą prieiglobstį", - rašo "Lietuvos aidas" Nr.160, 1994 m. rugpjūčio 17d.

■ VRK pirmininkas Z. Vaigauskas Konstituciniame Teisme gynė komisijos sprendimą suteikti prezentui teisę pirmam agituoti prieš teisingumo referendumą. Seimo narys J. Listavičius Teisme sakė, kad A. Brazauskas, kaip prezidento, padėtis kitoka - jeigu jis nori būti visos Respublikos prezidentas, tai turi būti bešališkas. Teismas patenkino Tėvynės Sajungos skundą-Prezidentui nepripažino išimtinės teisės agituoti prieš referendumą. Pagal Konstituciją Valstybės vadovas negali ginti tik vienos LDDP interesų. Jis turi būti "lygiai teisingas visiems".

Tačiau Konstitucinis Teismas atmetė pareiškėjų prašymą panaikinti VRK sprendimą dėl balsavimo biuletenio. Konstitucinis įstatymas yra vientisas ir skaidytis iš atskirais nuostatas neįmanoma. | tai nebuvo atsižvelgta.

Ar įmanoma įsivaizduoti, kokį katinį turėtume vietoj Konstitucijos, jei už ją referendumė būtų balsuota 154 kryželiais kiekviename biuletenyje? (Mat tiek straipsnių yra Konstitucijoje.) Pravartu priminti: vargu ar įmanoma pakaltinti demokratijos stoka Danijos karalystės patirtį, kur neseniai jos piliečiai dviejuose referendumuose priiminėjo kur kas sudėtingesnę Maastrichto sutartį, balsuodami vienu pažymėjimu: taip arba ne.

■ Rugpjūčio 18d. Kauno karininkų ramovėje Prezidentas A. Brazauskas, Premjeras A. Šleževičius, Krašto apsaugos ministras L. Linkevičius ir ministerijos sekretoriai-pulkininkas J. Gečas ir V. Serapinas - susitiko su Lietuvos kariuomenės karininkais. Prezidentas kalbėjo, jog dar reikia nemažai padaryti, kad visos kariuomenės rūšys būtų matomas ir žmonių gerbiamos; kartu konstatoavo, kad iki šiol nesutvarkyta kariuomenės teisinė bazė, tačiau nepaiškino, kas dėl to kaltas. Prezidentui žinoma, kad lauko kariuomenės "Geležinio vilko" brigadoje itin liūdha padėtis - trūksta finansų. Apie vidaus kariuomenės dalinius to nebuvo pasakyta. Kariuomenės vadas generolas J. Andriškevičius pagrįstai nusiskundė, kad šiaisiai metais kariuomenę daugiausia puolė ir taip menkinėjos prestižą "mūsų rūpintojėliai-V. Petkevičiaus vadovaujamas Nacionalinio saugumo komitetas".

Europinės demokratijos šalyse tokį reiškinį sunku net įsivaizduoti. SKAT štabo viršininkas plk. lt. A. Pocius pasiūlė Seimo Nacionalinio saugumo komitetui liautis šmeižti savanorių tarnybą ir nutraukti ardomąją veiklą prieš kariuomenę. Premjeras A. Šleževičius pasakė, kad šalies ekonominė padėtis labai sunki, tačiau jokia svetima valstybė nepadės išspręsti visų kariuomenės problemų. Jis manės, kad reikia išsklaidyti mitą apie dabartinės valdžios siekimą silpninti mūsų kariuomenę.

■ Rugpjūčio 17d. Lietuvos krikščionių demokratų partijos valdyba paskelbė pareiškimą, kuriuo "ragina visus Lietuvos piliečius dalyvauti rugpjūčio 27d. referendumė". Dokumente rašoma: "Krikščionys demokratai nuosekliai pasisako: už demokratinės Lietuvos valstybės prestižo įtvirtinimą, už teisingumą įtvirtinančius įstatymus, tikrą jų viršenybę ir visų lygybę prieš įstatymus; už sąžiningą privatizaciją ir valstybės turto pardavimą".

İŞGELBÉK SAVE IR LIETUVĄ!

Kreipimasis

I Telšių vyskupijos tikinčiuosius ir visus geros valios žmones

1994 m. rugpjūčio 16 d. mes, Telšių vyskupijos Kunigų tarybos nariai ir dekanai, vienybėje su Telšių Vyskupu Antanu Vaičiumi susirinkę Telšių vyskupijos kurijoje, kreipiamės į jus, brangūs tikintieji, referendumo klausimu.

Bažnyčia, vykdyma Kristaus valią, skelbia socialinį teisingumą ir pasisako prieš bet koki žmogaus skriaudimą. Mes jaučiame pareigą pasisakyti prieš visas neteisibes, kurios yra daromos Lietuvoje.

Referendumas siekia teisingumo, todėl mės kviečiame tikinčiuosius ir visus geros valios žmones dalyvauti referendumėje ir visais aštuoniais punktais pasisakyti - **TAIP**.

Mielai pritariame D.G. Telšių vyskupo Antano Vaičiaus ir jo Kunigų Tarybos kreipimuisi referendumo klausimu.

Džiaugiamės, kad Kaišiadorių vyskupas Juozapas Matulaitis ir 19 Kaišiadorių vyskupijos kunigų solidarizuojasi su telšiečiais.

Atėjo metas padaryti galą Lietuvos Respublikos turto grobstymui, valdininkų korupcijai ir banditizmu.

Kauno arkivyskupijos kunigai:
prel. **Eduardas Simaška**;
kun. **Gintautas Jankauskas**, Raseinių dekanas;
kun. **Vytautas Griganavičius**;
kun. **Juozapas Razmantas**;
kun. **Algirdas Mocius**;
kun. **Algimantas Keina**;
prel. **Alfonas Svarinskas**

Kaunas, 1994 08 23

Telšių vyskupas Antanas Vaičius +/Iustak.
Generalvikaras mons. J.P.Gedgaudas Mons. J. Giedraitis
Mons. V.S.Brasdeikis Mons. J. Grinius
Mons. K.Gačiūnas Arnošas // Lietuvos
Mons. J.Gedvilas Arnošas Beldinė
Mons. J.Kauneckas L. Gruška C.
Mons. T.Poška L. Poška
Mons. dr. P.Puzaras M. Puzaras
Dek. V.Gauronės J. Gauronės
Dek. S.Anužis E. Anužis
Dek. A.Ivanauskas A. Ivanauskas
Dek. J.Bučinskas J. Bučinskas
Dek. J.Pačinskas J. Pačinskas
Dek. J.Šiurys J. Šiurys
Dek. A.Striukis A. Striukis
Kleb. A.Baniulis SJ A. Baniulis SJ
Kleb. J.Kaminskas OFM J. Kaminskas OFM
Vicedek. B.Talaišis B. Talaišis
Vicedek. P.Stukas P. Stukas
Vicedek. P.Merliūnas P. Merliūnas
Vicedek. V.Petrauskas V. Petrauskas
Vicedek. J.Vaičius J. Vaičius
Vicedek. P.Liukševičius P. Liukševičius
Kleb. J.Petrauskas J. Petrauskas
Kleb. J.Bučelis J. Bučelis

PANEVĖŽYS. Rugpjūčio 5d. LPKTS Panevėžio skyriaus taryba raštu kreipėsi į Lietuvos Vyskupų Konferenciją ir visus dvasininkus, prašydama nenusigrežti nuo lemtirų Lietuvai reikalų. "Norime, kad Bažnyčia principingai, be nutylėjimų formuotų ne tik dvasinę, bet ir pilietinę tikinčiųjų nuomonę. Apsilankę bažnyčioje, be šv. Mišių palaiminimo, turime išsinešti iš jos meilę Dievui ir Tėvynei", - pasakyta kreipimėsi.

Redakcijos inf.

tkra kaina; už tai, kad gyventojų ligamečiu darbu sukauptą ir SSRS banke laikytų santaupų išsaugojimui, kol iš Rusijos neišreikalauta žalos atlyginimo, būtų naujodamos lėšos, gautos pardavus Lietuvos valstybinių turą". Reikiama susirūpinimas, kad "nė viena iš šių nuostatų iš tikrujų dar néra įgyvendinama". Dokumentą pasiraše Valdybos pirmininkas Povilas Katilius.

■ Rugpjūčio 19d. Vyriausybės kvietimu į Vilnių atvyko Maskvos vyriausybės premjeras Jurijus Lužkovas su palyda. Vienos dienos vizito tikslas - suintensyvinti Lietuvos ir Maskvos ekonominius ir prekybinius ryšius. Pasirašyta sutartis. Garbusis svečias priklauso prez-

dento B. Jelcino artimų bendražygių grupei. Spaudos konferencijoje J. Lužkovas sakės esąs ūkininkas, kuriam rūpi žmonių gerovė, o ne politika. Svečio nuomone, jie turėtų gerą susiseikimą su Kaliningradu, ir Lietuva turėtų "gerai suprasti šią problemą". Maskvos meras

(nukelta į 2 psl.)

Redakcijos inf.

1994m. rugpjūtis

TREMINTINYS

2

Trumpai apie įvykius

(atkelta iš 1 psl.)

patenkintas Lietuvos politika nacionalinių mažumų klausimu, bet pareiškė, kad Latvijoje ir Estijoje rusakalbiai gyventojai skriaudžiami, pažeidinėjamos žmogaus teisės. Svečias nekomentavo realybės-dėl rusakalbių kolonistų antplūdžio estai ir latviai savo etninėse žemėse vos netapo "nacionaline mažuma". Premjero A.Šleževičiaus nuomone, Lietuvos ūkininkai galės į Maskvą gerokai padidinti žemės ūkio produkto eksportą, kuris pastaruoju metu sumažėjęs perpus, palyginti su sovietmečiu.

■ 1991m. sausio mén. pradėjusi dirbt Lietuvos Vyriausybė biudžete rado 20 tūkst. USD ir 6 mln. USD įsiskolinimą už litų spausdinimo kontraktą. 1992m. liepos 20d. G.Vagnoriaus Vyriausybė "išeidama" paliko ižde 18,9 mln. USD ir daugiau kaip pusantro milijardo rublių, o skolų - nei cento, nei kapeikos! Šiandien Lietuva skolinga užsieniui 537 mln. USD, o tai sudaro net 13 proc. bendrojo nacionalinio produkto. Kiekvienas mūsų jau esame įsiskolinę maždaug po 140 USD, arba po 560 Lt. Tokius duomenis paskelbė "Lietuvos aidas" (Nr.163, 1994 08 20).

Ar nepavėlavo teisingumo referendumas?

■ Saugumo departamento generalinis direktorius J.Jurgėlis pranešė, kad tesiomi vyskupo V.Borisevičiaus palaikų identifikavimo darbai, o į Tuskulėnų dvaro teritoriją, kur pakasta daug bolševikų nužudyty žmonių, bus galima rengti ekskursijas.

Susipažinti su komunizmo ideologijos praktika būtina ne tik jaunimui, bet ir vyresnės kartos individams, dar vis jaučiantiems sovietmečio nostalgija.

■ Rugpjūčio 22d. įvykioje spaudos konferencijoje prof.V.Landsbergis pareiškė, kad "plūdimasis ir raginimai nedalyvauti referendumė, sprendžiant valstybės reikalus", yra moralinio LDDP pralaimėjimo požymis". Profesoriaus nuomone, LDDP gali išvengti pralaimėjimo tik vienu būdu - visaip žlugdydama referendumą. Teisingumo referendumas skatina apsi-spresti ir dvasininkiją - nesipykti su LDDP ar būti kartu su žmonėmis.

■ Šešiolika Seimo narių kreipėsi į pasaulio šalių parlamentus ir Vyriausybes: "Pastaruoju metu Čečenijos Respublikai iškilo prievertos grėsmės. Rusija ruošiasi panaudoti jėgą, siekdama pašalinti teisėtą valdžią, organizuoja ir ginkluoja opoziciją. Jau treji metai nepripažystama Čečenijos nepriklausomybė... Čečenijos respublikos valdžia, Vyriausioji senolių taryba, intelligentija kreipėsi į mus prašydama padėti apsiginti nuo Rusijos spaudimo ir ginkluotos intervencijos". Mūsų parlamentarai ragina savo kolegas ir vyriausybes reikalauti iš Rusijos paaiškinimo dėl daromo spaudimo Čečenijai, "atliki kilinią, garbingą ir humanišką pareigą - apginti nuo genocido nukentėjusios nedidelės tautos teisę civilizuotai gyventi ir bendrauti su kitomis tautomis".

■ "Į laisvę" fondo 1994 metų premija - 4 tūkstančiai litų - įteikta rezistenčios tyrinėtojai, istorikei Nijolei Gaškaitei, paskelbusi per dvidešimt vertingų darbų iš partizanų kovų ir okupantų represinių struktūrų veiklos. Istorikė skaitė pranešimus Lietuvoje ir užsienyje. Premijos fundatorius dr.Albinas Šmulkštys.

Konservatorių įstatymas teisingesnis

Teisingumo referendumo priešininkas paklausė: "Kodėl Seimas nesvarstė paskutinę sesijos darbo dieną pateikto indėlių kompensavimo projekto? Tada ir referendumo nebūtų reikėjė".

Seime atsirado net trys projektai, bet tik po to, kai konservatorių dargužės mėnesį pateiktas projektas pasirodė esąs labai gyvybingas. Seimo dauguma šiek tiek pavėlavo, o apskritai jau seniai buvo galima svarstyti konservatorių projektą ir tokiu būdu išvengti išlaidų ir paties referendumo.

Kuo iš esmės skiriasi Tėvynės Sajungos ir DDP projektai?

Pirmiausia - referendumui teikiama projekte numatoma, kad už vieną turėtą rublį bus kompensuojama ne mažiau kaip vienu litu. Tam reikalui skiriama 10 mlrd. litų, kurie bus gauti pardavus bent pusę dar nepriva-tizuoto valstybiniu turto. DDP projekte kalbama tik apie indėlių kompensavimą, o konservatoriai daugiau dėmesio skiria teisiniam ekonomikos ir finansų santiukiams atkurti ir teisėsaugai sustiprinti.

Be to, referendumui teikiamas įstatymas yra daug teisingesnis.

Štai DDP projekte nenumatoma grąžinti santaupą, jeigu žmonės paémė nors dalį indėlio po 1991m. vasario 26d., o konservatorių projekte numata-ta atstatyti indėlius visais atvejais. DDP projekte numatoma grąžinti ne daugiau kaip 20 tūkstančių turėtų rublių, o pagal teikiama referendumui projektą - grąžinamos visos santaupos. DDP žada tik iš dalies kompensuoti indėlius ir tik per 10 metų, o pirmuoju atveju - visos kompensacijos bus išmokėtos per ketverius metus. Be to, DDP projekte numatoma kompen-sacijas mokėti iš biudžeto, o pagal referendumui teikiama įstatymą - tik iš lėšų, gautų pardavus valstybinių turtą.

Edmundas SIMANAITIS

Genocido tyrėjai tės darbą nevalstybiniame centre

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, suprasdama okupacijos metu vykdyto genocido įvertinimo svarbą bei represinių struktūrų archyvo tyrimo reikšmę Lietuvos Valstybės istorijai, įkūrė Valstybinį genocido tyrimo centrą. Deja, LDDP, po Seimo rinkimų gavusi absolūtiu valdžią, sulaužė pasiekus susitarimus su politinių kalinių ir tremtinių sajungomis bei opozicinėmis Seimo frakcijomis, pradėjo politinę kampaniją prieš šio Centro veiklą: pakeitė jau veikusį įstatymą ir Centro vadovu paskyrė savo teikiamą kandidatą p.V.Skuodą.

P.V.Skuodis prašė pranešti, kas iš Centre dirbančių istorikų-analitikų pageidauja toliau dirbt moksliškai darbą jo vadovaujamoje įstaigoje.

Kadangi LDDP iki šiol neatsiribojo nuo sovietinės okupacijos laikotarpio fizinio ir dvasinio genocido vykdytojų ir nepasmerkė jų, darbas LDDP kontroliuojamame genocido ir rezistencijos tyrimo centre yra amoralus.

Protestuodami prieš LDDP pastangas:

monopolizuoti naujausią laiką istorijos tyrimą;

ištrinti iš tautos sąmonės Komunistų partijos ir jos represinių struktūrų vykdytus nusikaltimus;

panaikinti moralinę ribą tarp budelio ir aukos, pasipriešinimo ir kolaboravimo; panieskinti valią politinių kalinių ir tremtinių, kurie protestuodami jau daugiau kaip pusę metų budi buvusiuose KGB rūmuose, mes, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro grupės darbuotojai, atsisakome dirbt p.V.Skuodžio vadovaujamoje įstaigoje.

Pareiškiame, kad Lietuvos okupacijos laikotarpio istorijos tyrimo darbą tėsimė susibūrė į alternatyvų nevalstybinių centrą prie Politinių kalinių ir tremtinių sajungos leidžiamo žurnalo "Laisvės kovų archyvas" redakcijos.

Inga Bogomolovaitė, Nijolė Gaškaite, Algis Kašeta, Giedrė Kiličiūtė, Dalia Kuodytė, Dalius Stancikas, Juozas Starkauskas

Gerb.p.Česlovui Juršėnui, Seimo Pirmininkui,
Gerb.p. Juozui Bernatonui, Egidijui Bičauskui, Aloyzui Sakalui, Seimo

Pirmininko pavaduotojams,

Gerb.p. Vytautui Landsbergiui, Seimo Opozicijos lyderiui,

Gerb.p. Feliksui Kolosauskui,

Seimo Biudžeto ir finansų komiteto Pirmininkui

KREIPIMASIS

Sužinojome, kad parengtas Seimui svarstyti nutarimo projektas apie Rezistenčios dalyvių teisių komisijos panaikinimą, motyvuojant tuo, kad yra įkurtas Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras.

Leiskite atkreipti dėmesį, kad nurodytasis motyvas yra nepagrūstas. Genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymas nenumato, kad Centras vykdys komisijos vykdomas funkcijas. Centro generalinis direktorius taip pat paaškino, kad komisijos darbo Centras neatlikis. Komisija pateikė Seimo administracijai 1993 metų ataskaitą. Darbai tesiomi. Nuo 1993 m. gruodžio 30 d. Komisija šalių susitarimų perkelta prie Genocido ir rezistencijos tyrimo centro, kur dirba autonomiškai. Centro ir Komisijos darbai nedubliuojami. Todėl Komisijos darbus reikėtų tik plėsti. Kai kurios problemos tyrimas turėtų būti plėtojamas tarptautiniu lygiu. Lietuvą okupavusi valstybė dar neatslygino politiniams kaliniams ir tremtiniams, nesirūpina jų gržimui į Tėvynę, nesudaro salygų savo valstybėje jiems mokyti tėvų kalbos mokyklose ir tuo pažeidinėja elementarias anksčiau represuotų tautinių mažumų teises.

Rezistencijos dalyvių teisių komisijos veikla neturėtų kelti né vienos politinės Seimo frakcijos priešiškumo.

Komisijos pirmininkas, Lietuvos Valstybės Nepriklausomybės atstatymo Akto signataras P.Varanauskas

Ar tebešliaužia sukapotas žaltys?

Rytprūsių žemės Norkyčiuose (dabar Meždurečje) buvo pastatyta orginalus paminklas Didžiojo prūsų sukilimo vadui Herkui Mantui. Paminklą buvo numatyta atidengti praėjusiu metu rugpjūčio 29d. Taip norėta paminėti 700-asis sukilėlių vado žuvimo metines. Deja, paminklas nebuvo atidengtas. Neužteko entuziastų patriotų pastangų ir energijos. Vilniaus valdžia ar nesitarė, ar nesusitarė su Karaliaučiaus (Kalininingrado) administracija. Sukapotas žalvarinis žaltys išmontuotas ir išvežtas. Sklinda gandas, kad okupuoto krašto valdžia paminklo idėjoje įžvelgė didelę grėsmę "deržavos" vienybei. Jai pasirodė, kad į tris dalis sukapotas žaltys vis dar šliaužia į ... Didžiąją Lietuvą. Lietuvos, Latvijos ir Prūsijos susijungimas į Baltų valstybę būtų sprangus kąsnis apetito nepradarusiam didžiajam kaimynui. Kas kita doroti po vieną gabalą. Oficialiai dabartinė Rytprūsių valdžia lyg ir neskelbia atviro prieiškumo lietuviams, bet pasirinko parankesnę, neva nekaltesnę dingstį - paminklas ... menkavertis. Galima tikėtis, kad naujas paminklo projektas gims, kaip ir sovietmečiu buvo įprasta, Maskvoje.

Ar supranta oficialus Vilnius, kad tyla, paslaugus nuolankumas, žvalgantis į Rytus, skaudžiai žeidžia lietuvių tautinę savigarbą ir menkina mūsų Valstybės prestižą?

Lietuvos Sajūdžio Kauno miesto taryba jau įmėsi žygį. O valdžia?

Paulius DEMIKIS

Politinių kalinių sajunga - visuomeninė organizacija

LPKS tarybos ir skyrių delegatų konferencijoje rugpjūčio 5d. nuspręsta, kad nuo šiol Lietuvos politinių kalinių sajunga yra nepriklausoma, patriotinė, piliečių visuomeninė organizacija.

Kai kurie šios sajungos nariai super-patriotinėm frazėm agituoja už PKS partinį, politinį statusą. Konferencijoje svečias iš Kauno platino politkalinių kreipimasi, po kuriuo iniciatyvinės grupės vardu pasiraše buvęs Kauno skyriaus pirmininkas (dabar net ne tarybos narys) Z. Medineckas. Tai buvo daroma ir Lietuvos laisvės kovotojų šventėje Ariogaloje. Kreipimesi neįsigilinusius į esmę žmones stengiamasi suklaidinti. Čia teigama, jog LPKS vadovai, taryba pajungia organizaciją Tėvynės Sajungai (LK), kad politiniai kaliniai nušalinami nuo politinės, patriotinės, pilietinės veiklos. Kaltina vadovus už priklausymą Tėvynės Sajungai.

Kodėl taip elgiasi mūsų ambicingieji šios organizacijos partinio statuso šalininkai? Kuo jie pavertė vieną stipriausią LPKS Kauno skyrių? Net patalpas (su mums broliška Politinių kalinių ir tremtinų sajunga) skirstosi pasitelkdami teismus, kairiuoj spaudą. Buvęs skyriaus pirmininkas Z. Medineckas su antstoliais stumdo savo valdybos narius iš būtinės, neduoda narių sąrašų, telefonų net tada, kai reikia organizuoti stebėtojus remiant referendumą, atgraso darbingiausius narius. Tokiu svarbiu ir sunkiu Lietuvių metu, kai dirbtinai skurdinama, apvagiamatauta, kai karinio transito ir kitokiomis sutartimis ruošiamasi Lietuvą paversti Rusijos satelite, kai Tėvynės Sajunga bando referendumu tėvynę gelbėti nuo nusikaltelių, šie buvę politkaliniai imapeikti, ne DDP, o Tėvynės Sajunga.

O visa tai nesunkiai paaiškinama: jiems bendri Tėvynės reikalai mažiau rūpi už savas "asmenybų" ambicijas ir valdžios kėdžių miražą. Nebūdamai nei jauni, nei aukšto intelekto, nei kaip asmenybės Tautai žinomi, jie suvokia, kad kitaip iš rinkimų kandidatus jie nepateks, be partijos sąrašų jiems nebūtų šansų laimeti būsimuose rinkimuose. Jie užmiršo, kas nutiko per Seimo rinkimus Laisvės lygos, Respublikonų, Pažangos, Nuosaikių, Liberalų ir kitoms organizacijoms. Juk jie nesurinko 4 proc. rinkėjų ir turėjo pasitraukti. O kiek daug jų suviliotų žmonių būtų parėmę Sajūdžio koaliciją! Šitaip jie (samonitoriai ar ne-samonitoriai) pasitarnavo buvusiems komunistams, DDP. Dabar tų "partijelių" žymiausieji reksnai džiaugiasi priimti patarėjais ar kitokiais gizeliais prie LDDP lovio.

Politinių kalinių sajunga neturi nei finansinių, nei fizinių, nei profesionalių galimybių apti politinę, partinę. Pirmiausia rungtis rinkimų varžybose neturėtume lešių. Antra vertus, ir savo tarpe vargai rastume gabų politikų, profesionalių teisininkų, ekonomistų. Esame garbingo amžiaus, lageriuose ir kalėj-

muose nualinti, visą gyvenimą guiti iš mokslo įstaigų ir darbo. Daugelyje skyrių nariai figūruoja tik sąrašuose, o ne veikloje; esame reikalingi globos ir šalpos. Lageriuose pravergauti dešimtmiečiajoks nuopelnas, už kurį reikėtų sodinti prie taip sunkiai beatikuriančios valstybės vairo. Džiugu, kad dar galime gražiai dalyvauti paminklų atstatymo šventėse, gulagininkų susitikimuose, savo ilmirtančių brolių ir sesių laidotuvėse. Tokia skaudoka tikrovė, su kuria privalome susitaikyti, nes mūsų galimybės už kilniausius troškimus, deja, menkesnės.

Turime dar ir aktyvių, patyrusią pasipričiūmo okupantams dalyvių, kurių jau pasirinko dešiniąjas partijas, yra Tėvynės Sajungos, Demokratų, Krikščionių demokratų, Tautininkų ar nepriklausomybės partijos nariai. Silpnėje politinių kalinių partinėje Sajungoje šie nariai nepasilikę, nes turėtų išeiti iš minėtųjų partijų. To konferencija nenorėjo, nugalėjo sveika politinė nuovoka (už visuomeninę organizaciją balsavo 51, už partinę-8, du susilaikė).

LPK sajunga politinė-partinė netapo ir dėl to absurdinė fakto, kad Lietuvoje mažų, silpnų partijų per daug. Valdančioji DDP smaginasi matydama, kaip dešinieji išsibarstę, ir gali būsimuose rinkimuose taip savo jėgas išskaidyti, kad vėl rinkėjai nebežinos, už ką balsouti, jei dar apskritai balsuos...

Visuomeninė organizacija lankčiai, glaudžiai gali bendradarbiauti su stipriom dešiniųjų partijom, jas remti ir būti remiamas. Mes, politinių kalinių sajunga, savo pilietinės, politinės, patriotinės veiklos negalime atsakytis ir neatsisakome- darbuojamės Sajūdžio, Šaulių sajungos visuomeninėse organizacijose. Kiekvienas mūsų Sajungos narys gali būti remiamas jam artimesneje politinėje organizacijoje, būti renkamas į bet kokius postus.

Girdėjau politinio statuso šalininkų tris svarbiausius argumentus.

Pirmas. Neva visą gyvenimą kovojujus ir kentėjus už Lietuvos laisvę, dabar nepriklausomoje valstybėje neįmanoma atsisakyti politinės veiklos.

Taip, privalome būti aktyvūs ir politinėje veikloje. Bet net mūsų partizanai, rezistentai, negailėdami gyvybės kovoje už laisvę, apie valdžią né negalvojo.

Antras. Esą mūsų politinės, patriotinės nuostatos dabartiniam šalies gyvenimui ypač reikalingos. Būdami valdžios struktūrose, tik mes ir iškovojame dar ši tą.

Taip, labai reikia mums patekti į tas struktūras, būti išrinktiems, bet tam reikia turėti galimybų, lėšų, žmonių. Mums broliškoje LPKT sajungoje labai daug narių, jie turi labdaringu rémėjų, tad gal jai verta ir dėl politinio statuso (savarankiškumo) pakovoti. Bet LPK sajungai, kaip rodo gyvenimas-vargu.

Trečias argumentas- išskaidžius po kitas partijas, turinčias savus interesus,

politkalinius nelabai kas tesidomi, nelabai jų reikalus tegina.

Jei taip yra, labai liūdna, bet faktai rodo kitą: jei mūsų lyderiai A. Stasiškis, J. Listavičius nebūtų remti ir išskelti Sajūdžio koalicijoje, Seime nebūtų čia gabiu ir atsidavusiu Tėvynėi vyru. Kęstučio Lakicko pavyzdys parodė, kaip politkalinių asmenybes, ju pasiryžimą įvertino rinkėjai.

Taigi LPKS- visuomeninė, pilietinė, patriotinė organizacija bus stipri ir neilgivaiklės po kitas partijas, bet, būdamai veiklūs ir galēdami būti stipriųjų partijų nariais, būsime jų remia-

mi ir naudingesni ir savo sajungai; ir tėvynei. Įtampą keliantys ambicingi kiršintojai dorų žmonių politinės nuovokos nesukliaidins.

Politinių kalinių sajunga nepeikia ir nekeikia tų, kurie savo brangias jėgas eikvoja veisdami vis daugiau atskilėlių partijelių. Kam patinka, tegul eina su jais, bet kiekvienas savo proto, sažinės tepaklausia- ar tai naudinga Tėvynei? Ar tie atsiskyrėliai nejuokina ir nedžiugina trečiosios jėgos?

Irena SMETONIENĖ
Politinių kalinių sajungos tarybos narė

Kada turėsime krapų ministra?

Nesusipratėliai priekaištai, kad Lietuvoje daug ministerijų. Anoje Lietuvoje buvo tik aštuonios, ekonomiškai galingiausia valstybė- JAV turi keturiolika, pas mus- net devyniolika! Bet priekaištautojai pamiršta, kad Amerikoje nebuvo nei Sajūdžio, nei Vagnoriaus. Juk jie taip sugriovė Lietuvos ūki, kad brangioji DDP vyriausybė ir per dvidešimt metų nesugebės atkurti.

Anadien nusipirkau krepšį agurkų rauginimui. Vienon, kiton parduotuvėn, turgelin nosi kyštelėjau- krapų nėra! O ir negali būti, kai žemės ūkis šitaip nuniokotas Turbūt Lietuvoje krapų nebus, iki tuo reikalu neužsiims naujai įkurta krapų ministerija. Dar svarbu, kad Seimas paskirtų energingą, aukitos kvalifikacijos ministra, pageidautina raštingą žmogų, baigusį kokią nors partinę mokyklą, nes, atrodo, kad ir morkų galime pristigt. Be to, reikėtų išsiaikinti, ar ne Seimo Opozicija išprovokavo šiemetinę sausr. Pasirenkime blogiausiam atvejui- steikime dvi ministerijas: Krapų ir Morkų. Negali kirstis dviejų ministrių interesai. Jiems vadovauti ir naujų ministerijų veiklą koordinuoti galėtų koks naujas Premjero pavaduotojas krapams ir morkams, arba pagal naują madą- sekretoriu.

Tik ryžtingai vadovaudami ekonomikai išbrisime iš surutės.

Rapolas DIRŠT

Gerbiamą Redakciją,

tolimajame Tasmanijos universitete jau nuo 1987m. veikia Lietuvos studijų sambūris. Tai- studentų būrelis, įvairiai būdais skatinantis universitetų katedras studijuoti ir tyrinėti su Lietuva susijusius klausimus.

Sambūris jau išleido apie Lietuvą 8 knygas, išspausdinta daugiau kaip 40 mokslinių straipsnių, parašytos 3 ir rašomas dar 2 disertacijos apie Lietuvą.

Kitaip sakant, mūsų Sambūris yra tarsi mažas Lietuvos langas į anglų kalbantį pasaulį.

"Tremtinį" gauname ir susidomėję skaitome.

Liepos mėn., Nr. 13(118) pirmame puslapyje yra tokie Balio Gajausko žodžiai: "Komunistų partija padarė didžiulių nusikaltimų. Jie ligi šiol neįvardyti. Mes turėsime atskleisti istorinę tiesą visai tautai. Tauta turi žinoti ne tik savo didvyrius, bet ir nusikaltelius".

Mūsų teisės profesorius ir kiti žinovai visiškai pritaria p.Gajauskui. Jie sako, kad Lietuva, vos atgavusi nepriklausomybę 1990m., turėjo tuo pat apsivalyti nuo išdavikų- taip, kaip vokiečiai po Antrojo pasaulinio karo apsivalė nuo nacių. Šito nepadarius, dabar labai svarbu surinkti, patikrinti ir paskelbti bent visą kaltinamąją medžiagą. Būtinai reikia knygos, kurioje alfabetine tvarka būtų surašyti bent neabejotinai žinomi išdavikai ir rusų sėbrai. Žinoma, tai labai subtilus dalykas, ir reikėtų saugotis neapjuodinti nekaltau žmonių. Todėl kiekvienam apkaltintajam prieš spausdinant tokią knygą reikėtų duoti proga išsiteisinti. Bet kaltinamąją medžiagą išspausdinti yra būtina, nes "tauta turi žinoti ne tik savo didvyrius, bet ir nusikaltelius".

Jus gerbiqs Tomas TAMULEVIČIUS

1994m. rugpjūtis

TREMtinys

4

Kur paradokso šaknys?

Nepriklausomybės gynėjų šventėje keletas dalyvių sutiko atsakyti į klausimus: ar Nepriklausomybės gynėjų šventė reikalinga, kuo ji brangi? Kodėl čia nematyti Nepriklausomos Lietuvos Valstybės dabartinių vadovų?

Algimantas Chmieliauskas, Žežkazgano politinės kalino, dabar pensininkas iš Telšių: Jaučiu pareigą dalyvauti. Kiekvieną kartą man labai malonu susitikti su mūsų idėjų ir dvasios žmonėmis. Matyt, ne viena karta pasikeis, kol tauta pasieks santarvę. Šioje šventėje labai pasigendu mūsų Lietuvos Vyriausybės atstovų, gerbiamo Respublikos Prezidento. Susirinko žmonės iš visos Lietuvos. Jie gynė Nepriklausomybę kaip išgalėdami, o gausioje jų minioje- jokio valdžios atstovo. Prezidentas turėtų bent pasveikinti šventės dalyvius su tokia vienintele diena.

Vytautas Balsys, "Tauro" apygardos Birutės rinktinės partizanas, politinis kalino, dabar LPKTS valdybos narys iš Kauno: Dalyvauti čia mano šventa pareiga. Džiaugiuosi, kad dar sutinku tiek daug gyvų savo bendražygį. Ši graži tradicija niekada neturėtų išblėsti. Ją turėtų perimti ir testi mūsų vaikai ir anūkai, o apskritai- žmonės, suprantantys mūsų

Valdos ČIVIENĖS nuotraukos

Nepriklausomybės gynėjų šventė

10 Strumbagalvės šaulių būrys ir jo vadai

Strumbagalvės kaimą iš rytų, pietų ir vakarų gaubia aukštumos. Gal čia, ažuolynų gūdžių girių tankmėje senovėje prieglobstį rasdavo stumbrių kaimenės. Susikūrus Lietuvos valstybei, berods kovose su lenkais, susikurė ir šaulių būrys. Jam ilgus metus vadovavo Būdviečio pradžios mokyklos vedėjas Julius Daugėla. Tai visuomet plačiu žinganu žengiantis, su kaliošais, plačiabryle skrybėle, spindulluojantis miežių Lietuvali žnogus. Mokytojo astringos kalbos strėlinis smigdavo į jaunimo širdis. Išsižioję klausydavome mokytojo pasakojimą apie Gediminių. Vytautą, lenkų veldmainystes ir išdavystes. Netoliene, pasieny, buvo Fedoto kalnas. Jame palaidota tūkstančiai rusų ir vokiečių. 1915m. žuvusių durtuvų kautynėse. Eildavom su mokytoju į tą kalną. Lankydavo jį ir vokiečiai, tik nelankė savo brolių rusai.

Mokytojas subūrė vaidybai gabū jaunimą. Iki šių dienų mintyse skamba operetės "Mālūnininko duktė" akordai, "Pono Tado" eilutės. Buvo ir kalėdinės eglutės- su dainomis, žaidimais, vaidinimais ir šokiais, buvo ir kariniai pratimai su mediniais tėvų išdrožtais šautuvaus. Tai iš tų dienų atejo ir narsūs partizanai, kaip Kostas Jankauskas, sudeges su draugais, bet nepasidavęs. Nesuprantu, kodėl A.Ramanaukas-Vanagas, užaugęs gretimame Bielėnų kaimė, nernini savo prisiminimuo Čeplos. Dar ir dabar stribų anūkai sunerimsta išgirdę apie jį. Pasakoja, kaip į Rudaminos aludę atjojė supulkęs "pasienietis" prisėdo prie ten buvusių "savų" karininkų-pasieniečių. Šie su juo gérė alų ir staiga- šūviai. "Pasienietis" šoko ant arklio ir, šuoliuodamas per miestelį, granatomis apmetė stribyną. Ne

kartą valsčiaus centre Rudaminoje plaukstėsi trispalvė, o stribai gelbėjos bažnyčioje.

1940m. J.Daugėla su žmona, dukromis Milda, Danute ir sūnumi Vytautu buvo areštotas ir ištremtas. Kažkur Sibire pasiliuko jo kapas. Tik aidu vis aplaukia tenoras.

1933m. 10 Strumbagalvės šaulių būriui pradėjo vadovauti Feliksas Kušlys, kilęs iš Marijampolės apskr. Jis subūrė šaulių orkestrą. Jam vadovaujančiame Būdviečyje buvo pastatytai puikūs šaulių namai. O kaip gražū būdavo, kai miestelio centru pro bažnyčią į parką prazgyliodavo Kušlių šeimos orkestras. Neatsienu, kiek tų brolių buvo, bet nuostabliausia buvo matyti tarp jų uniformuotą žavią sesutę.

Prasidėjus Vokietijos-Lenkijos karui, šauliai sustiprino pasienio apsaugą, gindamiesi nuo bėglių antplūdžio. Tėviškėje tuo laiku buvo ryšio punktas. Kartą, rytui brékstant, raitas per laukus atšuoliavo gretimo kaimo vaikinas: į jo tévų namus naktį pasibeldė lenkų kariškiai. Šauliai, vadovaujami pasienio policijos, apsupo sodybą ir po kelių šūvių internavo 4 aukštus lenkų karininkus.

1941m. birželio 23d. šauliai pakilo į laisvės žygi. Deja, vokiečiai netrukus surnaigė vilties žiedą. Bolševikinė tironija galutinai sutrypė visa, kas tautiška ir kilin.

Po kančių ir netekčių lieka priekaištias jaunimui, organizacijoms, kariuomenei- nerá nei žygio maršo, nei dainos. Niekam jie neįdomūs savo kabinetine veikla. Šiandien reikia, kad vėl suskambėtu mūsų jaunystės daina: "E, jaunystė- žygio rytas, plieno valios kupina. Skamba jégos kaip granatos, skamba juokas ir daina".

Juozas LEONČIKAS

kovų dėl Lietuvos laisvės teisumą. Taip, čia susirinko sąmoningi Nepriklausomybės gynėjai, bet Lietuvoje gausu prasigėrusių ir nemastančių žmonių. Yra abejingų ir pasidavusių likimo valiai, kuriems mažai rūpi tautos likimas, jos pabudimas, istorijos išsaugojimas. Man atrodo, kad didžiajų jų dalį pakeltų iš letargo naujas P.Plechavičius.

Stasys Kizelavičius, politinis kalino iš Alytaus: Ir ši kartą norėja surasti savo likimo draugų, deja, neradau net savo lagerio pavadinimo. Čiukotkoje buvo Zaliv Kresty- Kryžių įlanka. Ten per vieną žiemą iš 4500 kalinių liko gyvų apie tūkstantį. Tarp jų ir aš. Tai buvo 1946-1947 metų žiemą. Mano galva, čia turėtų būti Prezidentūros ar Vyriausybės atstovo, tačiau jiems nešeina būti: jie bijo tautos, o tauta nenori jų matyti. Sakau taip, kaip yra. Šiandien čia neišgirdau aiškios nuomonės apie dalykus, kurių nutylėti negalima.

Albertas Gargasas, Žežkazgano, Baikonuro, Vladimiro politinis kalino, pensininkas iš Telšių: Ketvirtą kartą dalyvauju ir jaučiu, kad ši šventė labai reikalinga. Dalyvausiu, kol gyvas būsiu, o kai pats eiti nebegalēsius, sūnus atveš. Pražūsim, jei neturėsim savo šventės. Prezidentas, kaip Valstybės vadovas, čia turėjo būti, bet jis nieko negalėtų mums pasakyti. Ir kažin ar būtume mes jį pakentę. Gal jis turėtų atsiprašyti... Tieki žmonių žuvo, tiek mirė, tiek iškankintų čia susirinko, o iš valdžios- ne vieno žmogaus. Lyg mes būtume kokie Lietuvos priėšai. Ir Premjero nebūtume išginę, nors jis ir LDDP vadovas. Tegu pašneka, kodėl taip skriaudžia visus Lietuvos žmones.

Leonas Birgėla, politinis kalino, dabar gyvenantis Jurbarke: Ši diena kiekvieno, prisiėdžiusio prie Nepriklausomybės atkūrimo ir įtvirtinimo, šventė. Prezidentas čia tikrai turėjo būti. Jis visur skelbiasi einas už Lietuvos nepriklausomybę, dėl jos neva daug padarės. Tai kodėl čia jis nenori dalyvauti? Tai nebe pirmas atvejis. Jis tiesiog bijo pasirodyti žmonėms, kuriuos yra savotiškai pasmerkęs skausmingam likimui. Jam trūksta drąsos- tai viena. Kita vertus, paskui jį velkasi Judo Šešėlis. Prisiminkime rinkimų kampaniją. Jam buvo pateikta daug klausimų dėl Sniečkaus. A.Brazauskas visada teisino A.Sniečkų ir vertino jį kaip gerą draugą, daug gero padariusių Lietuvai.

Nepriklausomybės gynėjų šventė pasibaigė, bet paliko neatsakytas pilietinę sąžinę geliantis klausimas- kodėl taip sunkiai atkurtos Nepriklausomos Valstybės vadovas negali, nenori (o gal jam ir netinka) susitikti su didžiausias aukas sudėjusiais Nepriklausomybės gynėjais? Ši teisiniu ir moraliniu požiūriu nepateisinamą paradoksą reikėtų paaškinti. Atsakymai į šiuos klausimus kartais girdimi reksmingi, o dažniausiai lieka kurti tyla. Valstybė turi būti kuriama ant tvirtų teisingumo pamatių. Jau ketveri metai vėluojame.

Kalbėjosi Edmundas SIMANAITIS

Ar mes tikrai mielieji?

Prieš prezidento rinkimus A.Brazauskas dažnai sakydavo "Mielieji Lietuvos žmonės", ir, norėdamas pamaloninti tuos "mieluosius", atpigino "Šlapia" dešrą. (Atseit, matote: "darbas - darna - dora" dar neišrinkta, o jau kainos mažėja...) Dar žadėjo tobulinti įstatymus, stabilizuoti kainas, nes esą tuo laiku buvęs kainų kilimas- tai anekdotas.

Dabar daugelis Lietuvos žmonių jau atsitokėjo, gailisi atidavę savo balsus už raudonąją buržuaziją ir pasiryžę nekartoti klaidų.

Taigi nebūkime pasyvūs ir visi eikime pasakyti: "Gana prichvatizuoti, grąžinkit mūsų vargas santaupas ir daugiau mūsų neapgaudinėkite- nevadinkite "mielaisiais". Mielieji norėtų žinoti tiesą, net ir tai, kiek kainuoja jūsų limuzino numeris, nes tie pinigai iš jų kišenės.

Viktoras FLÉDERIS

1994m. rugpjūtis

TREMINTINYS

Verkianti statuba

1984m. gavome iš Belgijos šitą verkiančios statulos fotografiją ir laišką, kur rašoma: "Įdedu verkiančios Paslaptingosios rožės statulos nuotrauką. Statula verkė Belgijoje 1983 08 08. Ašaros tekėjo per veidą ir krito ant apsiausto, o nuo apsiausto lašėjo žemén. Tai pastebėjo žmonės ir prie statulos kojų priklojo daug nosinaičių. Nuo ašarų sudrékusios nosinės skleidė labai stiprų rožių kvapą. Nosinaitės kvepėdavo tol, kol būdavo drėgnos. Išdžiūvus ašaroms, dingdavo ir kvapas". Lietuvaitė, atsiuntusi iš Belgijos šitą fotografiją, savo akimis matė lašant ašaras. Žmonėms tai darė didelį įspūdį.

"Ašarų sudėti ištyrė mokslininkai. Pasirodė, kad vieną trečdalį jų sudaro žmogaus ašarų medžiagos, o du trečdalius - nežinoma medžiaga, kurios nėra žemėje.

Belgijoje verkia 7 įvairios statulos. Pasaulyje žinomas 27 verkiančios statulos.

Dangiškoji Motina verkia dėl pasaulio nelaimių, dėl savo vaikų.

Kun. Viktoras ŠAUKLYS

Kančios neapleidžia

Gyvenome Vilkaviškio apskr. Bartninkų valsč. Narvydų k. 1942m. ištekėjau už Jono Kučinsko iš Keturvalakių valsč. Degučių k. 1945m. du jo broliai Pranas ir Vincas Kučinskai išėjo į partizanus. Pranas buvo Lietuvos kariškis, baigęs mokomąjį kuopą. Jis vadovavo partizanams, turėjo Ainio slapyvardį. Vincas taip pat buvo drąsus partizanas.

1947m. rudenį mano tėvus, mane, laukiančią kūdikio, ir du mano vaikus (Elytę 4 metų, Alvydą 2 metų) stribai ištremė, neleidę nei rūbų, nei maisto pasiimti. Kelyje pagimdžiau sūnų. Teko eiti per vagonus elgetauti mažyliams maisto, vystyklių, rūbų. Gruodžio 31d., per pačius šalčius kelionė baigėsi - atvežė mus į Tropinsko miškus (Tiumenės sr. Jurginsko raj.). 1948m. gegužės 2d. iš bado mirė mano mama. Jai buvo tik 60 metų, o rugsėjo 8d. numarinau savo Vidmantą, vos 9 mėnesių besulaukus. Tik po Stalino mirties duonos atsirado kiek daugiau. 1959m. grįžome į Lietuvą. Vėl aš su 2 mažais vaikais - Jūratei 5 metai, Juozukui - 3 metai. O gyventi nėra kur - tėvų ir uošvių namai nugriauti, gyvenome tvarte, neturėjome kur prisiregistravoti. Vėliau pasisekė įsikurti Kybartuose. Dabar turime nuosavą namą. Vyras mirė prieš 3 metus. Vaikai užaugę, turi savo šeimas. Gyvenu viena. Be sunkaus pragyvenimo, dar turiu ir didelį širdies skausmą, kad Kaune, Sargėnuose, mano dukrai Elytei mirus, du paaugliai vaikai liko visiški našlaičiai ir be jokio gyvenamojo kampo.

Anastazija KUČINSKIENĖ

Kybartai

Prisiminus partizaninės veiklos epizodus

Juozas Petraitis

(Pabaiga. Pradžia Nr. 19)

1947m. rugpjūčio 9d. abu su Krūmu išvykome į "Dainavos" apyg. štabą - į Punios šilą. Nuo Balbieriškio miško iki Punios šilo - apie 30 km. Užėjome į Putrišių k. pas vieną gyventoją pavalgyti ir pasiteirauti apie padėtį. Pavakarie niavę leidomės į kelionę, nenujaudami, kad į Krūmų bus paskutinė, o man bus pradžia ilgos vergo dienos tolimoje šlaureje.

Priartėję prie Punios šilo, pasižiutome gerokai nuvarę ir, užlipę ant Nemuno kranto, susėdome pailsėti ant Dambrausko buvusio vėjo malūno pamatų. Bündorių k. "Dainavos" apyg. štabo bunkeryje esu buvęs per pasitrimą 1947m. balandžio mėn. taigi bunkerio vieta man buvo žinoma.

Į Punios šilą galima įvažiuoti tik nuo girininkijos pusės, nes miškas apjuostas Nemuno kilpos. Ant šaltinio buvo įrengtas bunkeris. Čia iš šaltinio tekėdamais upelis neužšaļa, ir juo atbridus tekantis vanduo užmaskuoja pėdsakus. O bunkeris atrodė taip. Kalnelyje, maždaug 45 laipsnių kampu įtaisyto durelės, ant kurių augo vešli eglutė. Atidarė dureles, patenkli į mažą koridoruką; dešinėje įkasta statinė, aklidina šaltinio vandeną. Užkopęs keletą laiptelių, patenkli į patį bunkerį, kuris padalytas į dvi patalpas - "darbo" (kartu su virtuve) ir "miegamajį" aštuoniems gulėti. Darbo kambarių - ginklai, maisto atsargos, virykli, stalas, radijo imtuvas, dvi rašomosios mašinėlės, šapirografas, rotatorius. Virš bunkerio stiepliasi 5-6m aukščio dūmtraukis. Prie jo pritvirtinta antena. Kad bunkeris nebūtų tvanku, visuose kampuose įtaisyti drenažo vamzdžių oratraukliai, kurie iš lauko užmaskuoti samanomis.

Čia radome šiuos partizanus:

1. Dominyką Jėčių-Ažuolį, "Dainavos" apyg. vadą;
2. Antaną Macevičiūną, apyg. ryšio ir žvalgybos skyriaus viršininko pavaduotoją;
3. Vincą Juozaitį-Vyturį, agitacijos ir propagandos skyriaus viršininką;
4. Juozą Puškorių-Girinį, propagandos skyriaus viršininko pavaduotoją;
5. Mykolą Petrauską-Arą, štabo viršininką;
6. Vaclovą Kavaliauską-Juodvarnį, atsakingą už štabo aprūpinimą, visų vadinių "štubo" kupranugarių.

Ažuolis, mus išvydęs, labai apsidžiaugė. Trumpai pasikalbėjome apie pogrindžio gyvenimą, užsienio naujienas, aptarėme Rimvydo ir Skirmanto kelionę. Iš Ažuolio sužinojome, kad Rimvydas išvykė į Pietų Lietuvos srities partizanų štabą referuoti Pietų Lietuvos srities vadui apie atliktą darbą išvykoje į užsienį. Rimvydai grįžus, štabe ("Dainavos" apyg.) virė darbas. Buvo ruošiamasi spaustinti "Aukuro" laikrašteliu maždaug tūkstantį egzempliorių, įvairius įsakymus, instrukcijas ir kt. Man Ažuolis įteikė raštą - liudi jiną, kad esu apdovanotas Vyčio kryžiumi už išgarnetį sažiningą darbą, partizaninę veiklą.

Kitos dienos vakarą ruošiausi grįžti į Balbieržgirę, bet Ažuolis patarė likti, kadangi dar ne viskas buvo aptarta, be to, ateinančią naktį bus baigtas spaustinti laikraštelius, įsakymai, instrukcijos, kuriuos galėsiu pasiimti. Plušome bemaž visą naktį, miegoti nuėjome apie 5 val. ryto. Iš miego mane pažadino kažkokie neaiškūs garsai virš bunkerio. (Jo lubos buvo iš dvigubų skersai ir išilgai paklotų rąstelių.) Atrodė, lyg kas žemę kastų. Trumpam nutyla, o po minutės kitos vėl tas pats. Visi miega, o man neramu. Pagaliau atskéliau, pažadinau apyg. vadą Ažuoli. Vadas pasiklausęs nusprendė, kad ant bunkerio bus užlipusios karvės, nes kartą taip jau yra buvę. Atsiguliuau, bet miegas neimā. Man atrodė, kad triukšmas didėja. Girdžiu - ir vadas nemiega. Jis man liepė užlipti kopėčiomis prie viršutinės angos ir pasiklausyti. (Dešiniajame kampe buvo atsarginė anga - išėjimas ant kalno.) Klausau ir netikiu - virš bunkerio rusiškai kalba. Leidžiantis žemyn, Ažuolis klausia: "Na kaip?" Atsakiau: "Karvės, bet rusiškai ženka..." Visi šoko iš gultų - turbūt buvo nubudę ir mūsų pokalbi girdėjo.

Pirmiausia šiaip taip apsiengėm, dauguma net batis neapslavė. Po pirmo ieravinio šoko prabilo Ažuolis ir bandė mus nuraminti: pirmiausia reikia sužinoti, kokios pajėgos mus apsupo. Bunkeris tvirtas, ir prie mūsų prieiti ne taip paprasta, nebent išsprogdintu iš viršaus. Reikia bandyti prasiveržti per abį angas vienu metu ir įsitikinti, kokia padėtis.

Ažuolio įsakymu per apatinį išėjimą turėjo prasiveržti Krūmas, per viršutinį - aš. Patrimpas. Kai Krūmas pradėjo apatinį išėjimą, praplūpo kulkosvaidžiai, bet Krūmo neklidė, nes jis, atidarydamas dureles, stovėjo ant laiptelių viršaus, o kulkos smigo jam prie kojų. Nepavykus prasiveržti, suvokėme, kad bunkeris aptiktas neatsitiktinai, nes kulkosvaidžiai nukreipėti į apatinį išėjimą. Krūmas, nėštaikęs nervinės įtampos, įsikišo pistoletą į burną ir nuslėšovė.

Toks jo poelgis labai visus sujaudino. Pradėjome atsisveikinti... Paskui aš pakilaupi kopėčiomis prie atsarginės angos ir įmūtai galva ir petimi atsargiai kelti viršutinį dangtį. Kai pakeliau apie 10 cm, į angą buvo paleista automato serija. Kulka man "pakuteno" sėdynės raume, ir aš kritau nuo kopėčių. Šovė, matyt, iš medžio, todėl nepataikė į galvą. Įsitikinę, kad bunkeris apsuptas nemažu jėgų ir veržtis iš jo beprasmiška, skubiai pasitarę, nutarėme pirmiausia sunaikinti dokumentus ir stengtis įsilaiskyti iki nakties, o tamsoje mėginti prasiveržti. (Mus aptiko apie 11 val. dienos.) Mano pakeltas dangtis neįkrito į savo vietą, tad čekistai pradėjo įsprogdinti granatomis.

Mes naikinome inventorių: kirvio pentimi sudaužėme rašomąsių mašinėles, šapirografą, rotatorius, radijo imtuvas. Aš surinkau visų laikrodžius (taip pat Ažuolio kišeninį auksinį dvigubu dangčiu) ir, pasidėjės ant kaladės, kirvio pentimi sudaužau. Ruošėmės mirti ir

nenorėjome nieko naudingo palikti čekistams, nors dar šiek tiek vylėmės, kad sulaukę nakties gal kaip nors paspruksime. Vėliau vieni degino dokumentus, o kiti per viršutinę angą retkarčiais išmesdavo granatą ar paleisdavo keletą šūvių, kad sutrukdytume čekistams atkasti bunkerį. Jie, nurodė granatą ant viršutinės angos, vis šaukdavo: "Zdava jėtes, a inače ubjom" (Pasiduokite, kitaip užmušim). Mes dar vis retkarčiais išmesdavome vieną kitą granatą, pašaudydvame, kad išgliau užtemume laiką.

Deginant dokumentus, dūmai ėjo ne tik per dūmtraukį ir viršutinės angos tarpa, bet ir per oratraukius, kurių čekistai iki šiol nebuvę pastebėję. Kai vamzdžius aptiko ir suprato, kad tai ventiliacija, ēmė leisti į bunkerį dūmines raketas, norėdami mus užtroškinti. Iš dalies čekistams tai pavyko. Bunkerio viduje trūko deguonies, popieriai nedegę, buvo pilna dūmų, nebuvę kuo kvėpuoti. Mūsų pastangos sunaikinti kuo daugiau dokumentų nuojo perniek - sudegė tik maža dalis.

Iš pradžių métomas raketos sprogdavo ant angos dangčio ir tik viena kita skeveldra pakliūdavo į bunkerį vidų, bet išgaujau angą prieš, ir vis daugiau skeveldrų pakliūdavo į bunkerį.

Ažuolis sėdėjo ant gultų veldu į mane, maždaug už metro, o granatos sproginėjo tarp mūsų, šiek tiek į šoną. Pamačiau, kad Ažuolis pasviręs į atsirémęs į gultų skersinį, o kairėje jo krūtinės pusėje didžiulė žaizda, iš kurios veržiasi krauso srovė. Jis dar buvo gyvas, kažką lyg norėjo sakyti. Kažkuris iš mūsų įlankų patarė nutraukti jo kančias. Aš atsisakiau. Netrukus gyvybę užgeso. Po kiekvieno antpuolio čekistai šaukdavo, kad pasiduotume. Mūsų granatų atsargos baigėsi, ginklai neveikė, nes granatomis sprogstant bunkeris drebėdavo ir smėlis byrédavo ant ginklų.

Staiga pajutau smūgi į kairį šoną ir tarsi kokį svagulį. Atsipeikėjės pajutau, kad mano diržas laisvas. Žiūrtugranatos skeveldra, perkirtusi dvigubą diržą į kelnes, styro atsirémusi į baltinius.

Čekistai, pajutę, kad iš bunkerio niekas nespriešina, ēmė intensyviai atakuoti granatomis per viršutinę angą. Likę gyvi partizanai buvo apsuaiginti (kontūzyti), o gal ir užmušti. Argi tokioje sunaikinti ką supras? Tada čekistai "susēmė" likusius gyvus.

Aš atsipeikėjau lauke, atloštas į kalną. Kojos ir rankos buvo surištos viela. Apie kitus partizanus nieko nežinojau. Galva, atrodė, plyšta, kairėje ausyje cypė, užė (ūžia į iki šiol). Aplink mane stovėjo keturi kareiviai su automatais į vienas su šuniu. Išvedė iš miško, laikė pas gyventoją įkeme keturių dienas be maisto ir vandens, o paskui nugabeno į Alytaus saugumą.

P.S. 1991m. bunkeris atstatytas, šalia pastatytas metalinis kryžius - keturių tame bunkeryje žuvusių partizanų atminimui.

1994m. rugpjūtis

TREMINTINYS

Tremtinų keliais

Per Lietuvos kompartijos "malonę" po tremties iš Lietuvos buvau išvaryta. Turbūt mano šeima liks toli nuo etninių Tėvynės, nes šaknys pernelyg giliai susileistos svetingoje Estijoje.

Mano (Juozapo Brinzos) šeima gyveno Alytaus apskr., Alovės valsč., Nemunaičio kaime. Vaikystė prabėgo prie Nemuno, klausantis dzūkų dainų. Pirmosios bolševikinės Rusijos okupacijos nepamenu. Vokiečių metais jau lankiau Nemunaičio pradinę mokyklą. Gyvenome ramiai. Kai seniūnas pranešdavo, jog vokiečiai tikrins, ūkininkai gyvulius slėpdavo miškuose. Tuo visi baimumai ir baigdavosi.

1944m. rusai užėjo tykiai. Tik pamatėme, jog vokiškūs batus pakeitė "partiankomis" apsuktos kojos. Mums, vaikams, tai buvo keistybių keistybe. I kaimą išveržė įtarumas, nepasitikėjimas ir baimė. I paviršiu išplaukė kolaborantai. Bolševikai sutaupėjo. Mano brolis, gimnazistas, su draugu išvyko į Nemunaičio kapinę ir negrižo. Juos pavijo okupanto kulka. I trečią dieną mama parsivežė lavoną, kurį slapstė kluone, kol tėvas padarė karstą ir slapčia palaidojo Nemunaičio kapinėse.

1945m. gruodžio mėnesį mano tėvai - Juozapą Brinzą (jis buvo šaulys) uždarė

į Alytaus kalėjimą. Iš ten jis su draugais (25 vyrais) pabėgo ir ėmė partizanauti. Namuose nuolat buvo daromos kratos. Šunį nušovė. NKVD ir stribai vogė viską. Artinosi trémimasis. Mama su kėtu- riolikmečiu mano broliu išvyko į Alovę pastėvo sesers vyra Remeiką, kuris dirbo atsakingą darbą, paklausti, ar mes iutrauki i tremiamujų sąrašus. Šis nuramino, bet mama nespėjo iš miestelio išvažiuoti. Buvo iš karto pasodinta su sūnumi kalėjiman iki deportacijų dienos. Išvežta Sibiran su sūnumi skirtinguose vagonuose, be maisto ir rūbų. (Manome, jog pats Remeika ir pasirūpino, kad mamą iš anksto suimtu.)

Aš, dar maža mergaitė, likau ūkyje su sergančia 82-ejų metų senele. Tėvas, manydamas, jog jos vienos neveš, mane paslepē kitame kaime. Senelė viena buvo išvežta. Kelyje į tremtį mirė. Artimuju šalia nebuvó, nežinome, kurioje stotyje jā išmetė, kur ji ilisi.

Lietuvoje likau viena (dešimtmetė mergaitė). Gyvenau pas žmones po 2-3 dienas. Tėtis, laisvės kovotojas, slapyvardžiu Balandis, 1947m. vasario 1d. kautynėse žuvo. Su juo žuvo du kovotojai. Komunistų tarnai išniekintus jų kūnus

pametė Nemunaičio gatvėse. Vėliau nuvežė į Alovę, kur taip pat laikė gatvę. Po to įmetė į Ilgio ezerą. Pavasarį juos vanduo išmetė ant kranto, ir gyventojai palaidojo Dovainiškių kapinėse. Taip likau visiškai viena. Vyko represijos, bet žmonės rizikuodami dar ilgai mane slapstė. Pasiilgusi mamos ir nenorėdama varginti gerų žmonių, susi-ruošiau į Uralą pas mama. Žmonės surinkopinigu, ir taip atsidūriau Maskvoje. Nemokėdama kalbos, vargais negalais radau traukinį ir išvažiavau. Nežinojau, kur išlipti. Nuvežė į paskutinę stotį Urale. Paskui, padedama žmonių, grįžau atgal. Naktį praleidau milicijoje ir buvau atduota mamai. Mamos trémimo vieta - Novaja Lele, Sverdlovsko sr.

Mama papasakojo, kaip sunku buvo išsikurti. Atvyko be mantos. Tremtiniai parėmė, nors patiemis buvo sunku. Pasirinkdavo lupeną. Dažnai su broliu badavo. Panašų vargą kentė visi. Vėliau gaudavo parai 250 g duonos. Daug lietuvių mirė iš bado. Lavonus dėdavo ant rogučių ir veždavo pakasti.

Man sukako 16 metų, gavau pasą ir privalėjau, kaip ir kiti, kas mėnesį registruotis pas komendantą. Išvykti neturė-

jau teisės. Gyvenome pusbadžiu, bet lietuviai savo dorą išlaikė šventėme šventes, laikėmės lietuviškų tradicijų. Lietuvaitės tuokėsi tik su lietuviu. 1956m. ir aš radau gyvenimo draugą - Petrą Zinkevičių. Praslinkus dienai po metrikacijos, mus sutuokė kunigas, kuris dažnai pas mus lankėsi. Kitais metais jis pakrikštijo mūsų pirmagimį - Alvydą - Juozapą, o antrajį - Sigitą - Joną pakrikštijome jau Lietuvoje. Pivašiūnų bažnyčioje.

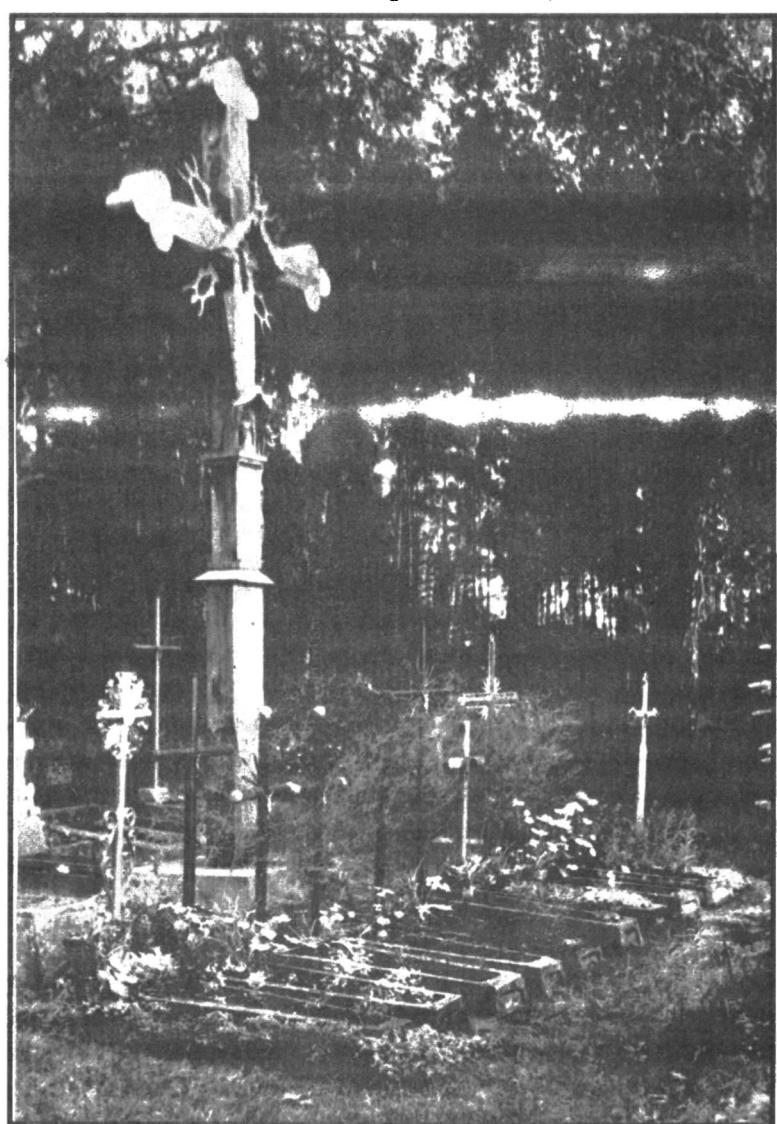
I Lietuvą gržome 1962m., bet komunistų valdoma Lietuva atsuko mums nugara. Mes, penki žmonės (dar mama su mumis), nepriregistruoti ir be darbo, nebežinojome, ką daryti. Komunistai pareiškė: "Jūs - banditai. Mums tokiu nereikia". I Rusiją gržti nenorėjome. Sužinojome, kad Estijos geležinkelio statybai reikia darbininkų. Ten mus priėmė šventingai. Per 15 dienų gavome butą ir darbą. Už tai jiems dėkingi. O už ką mes turime būti dėkingi "daug gero" dariusiems Lietuvai komunistams - nežinai! Atsakykite!

Čia mūsų mamos kapas. Čia ir vaku suleido šaknis. O juk mylėjome ir mylime Lietuvą. Kas nuramins brangios Tėvynės ilgesį?

Reginos BRINZAITĖS-ZINKEVIČIENĖS pasakojimą užraše
Birutė BUDGINAITĖ

Skaudus prisiminimas

1945m. birželio 23d. Niūronių miške (Anykščių raj.), patekė į priešo pasalą, partizanai buvo išvyti į palaukę. Šeši žuvi: Jonas Biliūnas, Jonas Janukėnas, Jurgis Jaksiūnas, Vladas Maksim-

A.GAIŽAUSKO nuotrauka

Niūronių kapinės (Anykščių raj.).

vičius, Kazys Žukas, Gudvikas Voketukas. Juos sušaudė, subadė durklais, palaikus išniekino. Nukankinę paliko rugių palaukėj. Artimiesiems buvo leista juos palaidoti su sąlyga, kad neveš į namus. Palaidojo žuvusiuosius Niūronių kapinėse. Man tada buvo penkiolika metų. Tokios tragedijos man daugiau neteko matyti.

I laidotuves atsisveikinti su žuvusiaisiais atėjo Algimanto būrio partizanai (vadas Lakštutis). Vienas partizanas, leisdamas į kapą

(nukelta į 7 psl.)

Ligonines viršininkas

Stasys Garalis gimė 1907m. Žemaitijoje, netoli Tryškių, pa- siturinčio ūkininko šeimoje. Baigė gimnaziją, Karo mokyklą, gavo jaun. leitenanto laipsnį ir buvo paskirtas į 8-ąjį pėstininkų pulką Šiauliuse. Už priekliau- symą slaptai voldemarininkų grupė į kariuomenės buvo pa- leistas į atsargą. Įstojo į Kauno universiteto Medicinos fakultetą. Prieklaušė ten veikiančiai neolitanų korporacijai, buvo jos pirmininku.

1940m. liepos 12d. buvo su- imtas, kalintas Kauno kalėjime. 1941m. kovo 8d. Ypatingojo pa- sitarimo nuteistas 5-eriems me- tamis lagerio, išvežtas į Pečiora- gą. Lageryje buvo paskirtas gy- dytoju į Kaninos ligoninę Nr.5. Ten dirbo ir gydytojas Simas Jona- vičius, ir Vladas Šarka. Gruo- džio mėnesį S.Garalių ir V.Šarką išsiuntė toliau į šiaurę. Abu vėl pateko į vieną ligoninę.

S.Garalis gerai išmoko rusų kalbą, greitai perprato lagerio tvarką, vadovavimo metodus, tuo žmonių psychologiją. Apskritai jis sugebėdavo bendrauti su įvairiausiais žmonėmis ir greit užsikariaudavo kitų simpatijas. O svarbiausia - buvo geras specialistas ir tomis sąlygomis su- gebėjo gydyti iškankintus kalinus. Todėl nestebėtina, kad po metų S.Garalis buvo paskirtas ligoninės vyriausiuoju gydytoju. Čia jam padėjo ir palyginti mažas bausmės terminas (5 metai). Vadovauti jam sekėsi puikiai. Viršininkai juo pasiti-

kėjo, o kaliniai gerbė ir buvo jam dėkingi.

1945m. liepos 12d. S.Garalis buvo paleistas be teisės gržti į Lietuvą. Nuo tos pačios dienos Pečiorlago sanitarijos viršininko įsakymu jis buvo paskirtas 1-osios ligoninės viršininku. Ligoninė buvo pačiam Pečioros mieste, didžiausia ir geriausia lageryje. Ligoninėi S.Garalis pradėjo vadovauti lietuvišku stiliumi - rūpinosi tvarka, gydymu, maitinimu, aprūpinimu vaistais, ligoninę išplėtė.

S.Garalio vadovaujama ligoni- nė tapo pavyzdinė lagerine ligonine, o pats S.Garalis - žinomas žmogus.

S.Garalis labiausiai rūpinosi kadrus. Kadangi jis besažygiškai pasitikėjo lietuvių, tai į įvairius postus stengėsi priimti lietuvius. Čia didžioji dalis ligoninės medicinos seserų, sanitarų ir virtu- vės darbininkų buvo lietuvių. Siuvių kai atidare Zelma Mor- kūnaitė, fizioterapijos kabinetą įrengė Vaitelis. Suorganizavo trumpalaikius medicinos seserų kursus. Didžioji dalis jų klausytų buvo lietuvių. Skyriaus vyr.med. felčeris buvo Levita- nas (buvo Šiaulių jaunuju sionistų vadasis). Ligoninėje gydési labai daug lietuvių politinių ka- liniių. S.Garalis atvirai, nesimaskuodamas stengėsi kiekvienam lietuviui padėti. Tuo pats įsitikinau, kai čia 1946m. man buvo padaryta appendicito operacija. Kadangi operaciją susikompli- kavo, pats S.Garalis mane kas-

dieną lankydavo, visaip stengėsi man padėti: pagijus dar visą mėnesį laikė ligoninę. Labai stebėjausi, kad jis nebijo būti apkaltintas nacionalizmu.

Nors S.Garalis buvo ir lage- rio vadovybės, ir ligoninės gerbia- mas, neišpuiko, liko didelis Lietuvos patriotas, paprastas, kul- tūringas, mandagus, taktiškas. Idomu, kad sovietinio maršalo Michailo Tuchačevskio duktė Svetlana buvo beprotiška! S.Ga- ralių įsimylėjusi. Mat jam gamta buvo nepašykštėjusi ir išori- nio žavesio.

1946m. S.Garalis atostogavo Lietuvoje, o 1947m. išėjo į darbą ir išvažiavo į Lietuvą. Apsigyveno Utenoje, buvo paskirtas Utenos apskrities ligoninės di- rektoriumi. 1949m., išlaikės valstybinius egzaminus, gavo sovietinio gydytojo diplomą. Utenos ligonei vadovavo iki pensijos. Ir išėjės į pensiją ver- tesi gydytojo praktika.

1941m. birželio 14d. į Sibirą buvo ištrenta S.Garalio šeima: žmona - mokytoja ir dvi maža- metės dukrelės. 1946m. mergai- tės su grupe vaikų gržo į Lie- tuvą, apsigyveno pas senelę Ute- noje. Abi baigė medicinos mo- kyklą. Žmona iš tremties gržo 1960m. Dvidešimtį metų išskirta šeima vėl susijungė.

Prieš keletą metų gydytojas Stasys Garalis Utenoje mirė. Jo nuopelnai lietuvių tautai, ypač politiniams kaliniams, niekada nebus pamiršti.

Krystoforas ŠIMKUS

1994m. rugpjūtis

IREMIIINYS

71

Plokščių memorialas

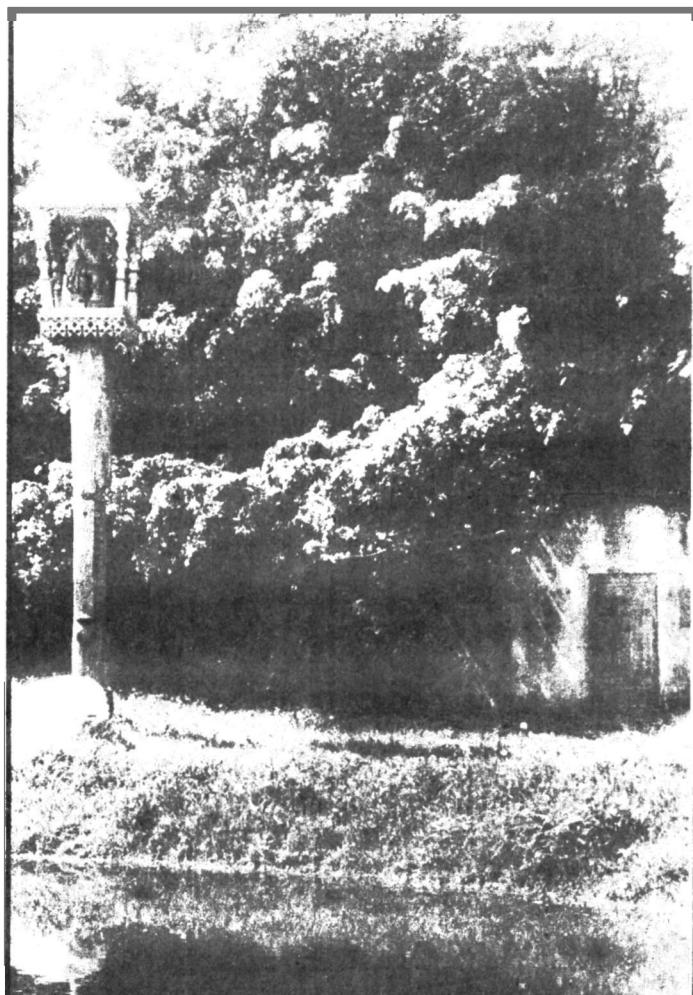
Šakių raj., Plokščiuose yra Kančių kelių memorialas, į kurį panašaus neteko niekur kitur matyti šalyje. Plokščiuose, pačiame miestelio centre, išliko nesunaikintas paminklas žuvusiems valsčiaus savanoriams. Jis buvo sumanytas pastatyti 1938m., minint Lietuvos nepriklausomybės dvidešimtmetį. Paminklo statybos iniciatorius buvo V.Kudirkos muziejaus Paežeriuose įkūrėjas ir globėjas Stasys Ankevičius, tuo metu dirbęs Plokščių pradinės mokyklos vedėju. Mokytojas kreipėsi į vaikystės ir mokslo dienų draugą skulptorių, Kauno meno mokyklos auklėtinį B.Andriuškevičių. Paminklas buvo pastatytas birželio pabaigoje, jau okupavus Lietuvą. Jis iškilo be projekte numatyto kryžiaus-nuspresta neerzinti okupantų. 1941m. birželio 14d. S.Ankevičius už aktyvią visuomeninę veiklą buvo ištremtas į

Kančių kelių

Paminklas pokario aukoms

Tautodailininko Z.Sederevičiaus stogastulpis

Rugsėjo 4 d., 12 val. (sekmadienį) Ukmergėje, šv.Petro ir Povilo bažnyčioje bus aukojamos šv.Mišios už žuvusius partizanus. Po pamaldų aikštėje, kur būdavo niekinami žuvusiu partizanų kūnai, bus atidengtas ir pašventintas paminklinis akmuo.

Iškilmei dalyvaus monsinj. A.Svarinskas. Kviečiame dalyvauti.

LPKTS Ukmergės taryba

Politinių kalinių sajungos Kauno skyriaus taryba praneša savo nariams ir visuomenei, kad nuo rugpjūčio 12d. yra netekusi savo nuolatinės būstines, esančios Laisvės al. 39, I aukštė, skyriaus antspaudo, pinigų valst. komerciniame banke (5000 Lt, skirtų Laisvės kovų daļui ansambliui remti) ir telefono Nr. 209335.

Visa tai pasisavino grupė asmenų, prisidengusi šio skyriaus tarybos vardu, vadovaujama Z.Medinecko.

Dėl smulkesnės informacijos kreipkitės tel 770318, B.Šildlauskienė.

**LPK Kauno skyriaus pirmininkas
Antanas PADLECKIS**

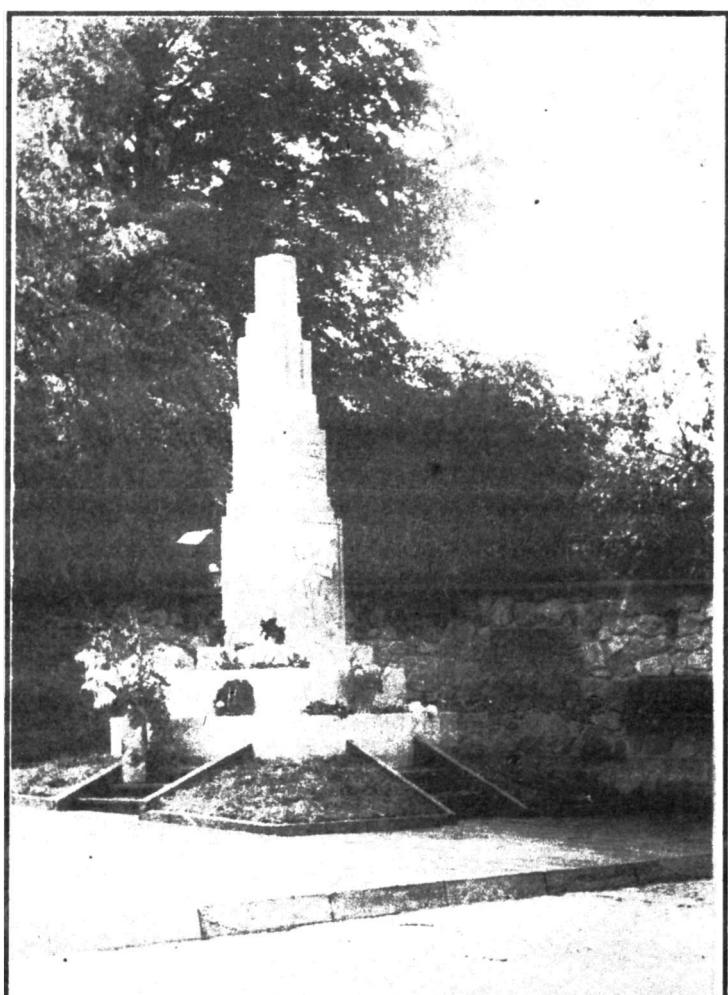
Sibirą. Paminklas žmonių ryžto dėka išliko. Po karo greta jo buvo palaidoti šios apylinkėse žuvę sovietų kariai. Kapines aptvėrus, paminklas atsidūrė už turos. O šalia buvusių pastatų rūsiuose buvo kalinami žmonės.

Po Sausio 13-osios įvykių įmūryta dar viena plokštė

1989m., vos tik susikūrus Plokščių Sažūdžio grupei, kilo mintis pastatyti paminklą. Kadangi paminklas savanoriams ir rūsiai išliko, nuspresta juos suremonuoti ir išsaugoti kaip paminklus. Projekta parengė vilnietis architektas Ž.Simanavičius. Labai daug jėgų i ši darbą idėjo mokytojas V.Valunta. Taip gimė Kančių kelių memorialas.

Ji sudaro restauruotas senasis paminklas su aštuanoliukos žuvusių savanorių pavardėmis, įkomponuotas į Neprisklausomybės aikštę, kurią iš rytų ir vakarų riboja akmeninės sienelės su senovės ir žymiausių neprisklausomybės mūšių pavadinimais. Iš senosios Lietuvos, per kraują pasiekę neprisklausomybę, išeinate į pokario metų kelius, kuriuos simbolizuoją Nemuno šlaite išsiraitę takai, vedantys į rūsius. Šlaite išdėstyti akmenys su vietovių, kuriose kentėjo valsčiaus žmonės, pavadinimais. Vienoje rūsio sienoje įrašyta beveik

Paminklas žuvusiems Plokščių valsčiaus savanoriams

pusketvirto šimto vien Plokščių valsčiaus nukentėjusių žmonių pavardžių. Šalia rūsio stovi tautodailininko Z.Sederevičiaus išdrožtas stogastulpis.

Prieš ketverius metus, birželio viduryje, šimtai žmonių susirinko į memorialo atidarymo iškilmės. Po šv.Mišių Plokščių bažnyčioje klebonas kun. A.Urbanavičius pašventino visą memorialą ir jau 50 metų stovėjusi paminklą. Plokščiečiai Gedulo ir Vilties dieną čia ateina pagerbtį kritusiu kovoje už Lietuvos laisvę. Šis Plokščių savanorių, partizanų, politinių kalinių ir tremtinių paminklas primena žmonėms ne tik jų auką, bet ir nūdienio gyvenimo vertę.

Romas BACEVIČIUS
Sigitas ŽEMAIČIO nuotraukos

Skaudus prisiminimas

(atkelta iš 6 psl.)

savo draugą, pasakė: "Šiandien aš tave laidoju, o kas mane ryt?" Po kelių dienų jis žuvo.

Žuvusiu kapus skrebai draskė, daužė kryžius, bet jie vėl ir vėl buvo tvarkomi.

Brolių ir sesių krauju laisvė atpirkta, bet kiek daug aukų reikėjo. Daug kas paliko žūkus, senus tėvus, brolius, seseris.

Balys Paškonis-Balandis žuvo 1946m. Kūčių naktį. Vakare jis važiavo pasirinkti maisto ir jį

pagavo priešo kulką.

Justas Urbonas, kaimyno vestuvėse pamatęs skrebus, šoko pro langą ir žuvo.

Vienas Voketukas, likęs nuo fronto, dar slapsėsi Anykščių apylinkėse, bet ir jis žuvo.

Liko devyni kauburėliai Niūronių kapinėse ir draugų sukurtą daina: "...Niūronių kapinių kampely čia guli devyni karžygiai..."

Birutė BILIŪNAITĖ
Anykščiai

1994m. rugpjūtis

TREMINTINYS

8

IVYKIAI

IVYKIAI

Susitiko intiškiai

Sužinojusi, kad rugpjūčio 20d. Kaune susitinka Intos politiniai kaliniai, pamiršusi visas negalias, įveikiau didelį kelią Juodupė–Rokiškis–Kaunas ir tikrai nesigailėjau. Labai gera buvo susitikti su bendraminčiais, su kuriais teko srėbtinių lagerinė balandą. Tiesa, tada visos buvome jaunos mergotės...

Šv. Antano bažnyčioje šv. Mišias aukojos už gyvus ir mirusius intiškius, prasmingą pamokslą pasakė ir palaimino monsinj. A. Svarinskas. Giedojo politkalinių Kauno skyriaus chorą. Prie kanauninko Juozo Želvio (taip pat buvusio politkalinio) kapo bažnyčios šventoriuje, sugiedojome „Višpaties Angelas“ ir himną. Stabtelejome prie paminklo Elenai Spirgevičiūtei ir Stasei Žukaitėi, nužudytom raudonojo „didvyrio“ komitato sekretoriaus A. Čeponio ir Fiodoro Kruglovo.

Paskui Kauno skyriaus politkalinių vėliavą, nužiavome į „Versmės“ vidurinę mokyklą. Salėje buvo uždegtos žvakelės–paminėti buvę intiškiai, jau iškeliau į Anapilį. Čia kalbėjo monsinj. A. Svarinskas, tada dar buvę mažamečiai „nusikaltėliai“ Henrikas Klimauskas, Romas Karbauskas, A. Smalaitė–Juškevičienė ir kiti. Valgyklos salėje prie stalų, apkrautų atsivežtinių gėrybėmis, ir prie statinaitės alaus toliau tėsėme pokalbius, dainavome, šokome.

Atsižubiau į skirstemės su viltimi: kitąmet vėl susitikti. Ačiū Politinių kalinių Kauno skyriaus pirmininkui A. Padleckiui už susitikimo organizavimą, už graudžias partizaniškas dainas.

Iki pasimatymo, mielieji intiškiai!
Bronė PUPEIKYTĖ–ŠINKŪNIENĖ

ŠILALĖS raj. KVÉDARNA. Rugpjūčio 21d. LPKTS Šilalės skyriaus iniciatyva paminėtos 55-osios Molotovo-Ribentropo pakto metinės. Po Šumos Kvēdarnos bažnyčioje žmonės rinkosi prie paminklo „Žuvusiems už Lietuvą tremtyje ir Tėvynėje 1940–1953“. Plazdant tremtinių vėliau, minėjimą pradėjo LPKTS Šilalės skyriaus pirmininkas K. Balčiūnas,

Romo KIRSTUKO nuotrauka

Intiškės politkalinės Natalija Papeikienė ir Zofija Abišalienė, 1994m. rugpjūtis

nušviesdamas Molotovo-Ribentropo pakto atsiradimo istoriją ir jo padarinijus visame pasaulyje. Telšių vyskupas Antanas Vaičius pažymėjo, kokį didelį nuostoli patyrė Lietuva okupacijos metais, paragino žmones referendumėje pasakyti „Taip“ visais aštuoniais punktais. Seimo narė Romualda Hofertienė, prisimindama okupantų padarytas skriaudas lietuvių tautai, taip pat ragino aktyviai dalyvauti referendumėje ir pasakyti „Taip“, nes kitos progos nebus sutramdyti išsiautėjusių būrokratų. Šilalės ligoninės gydytojas Mečislavas Šiaudinis pabrėžė, kad dėl Molotovo-Ribentropo pakto Lietuva neteko trečdalio žmonių. Jis sakė, kad rajono valdžia jam ir kitiems gydytojams riboja nemokamai išrašinėti vaistus tremtiniams, tuo tarpu būvusiems stribams ir saugumiečiams tai neribojama. Ūkininkas Alfonsas Jašinskas, perėjęs sovietinių lagerių pragara, septynis kartus saugumiečių ir vietinių

per galvą, sprando sausgysles ir per kojų padus šautuvo šampalu ar gumine lazda, kuri, matyt, buvo specialiai tam padaryta. Kentėjau. Kentėjau ir galvojau, kad vis tiek išlaikysiu, nors tris kartus nunešė į kamерą be sąmonės.

I vieną tardymą tardytojas ir vertėja atsinešė kepalikuą duonos, pusmetrį dešros ir pakeli papirošų „Gedimino pilis“. Padėjė ant stalo, pasakė: „Jei pasakys tiesa–viskas tavo, galėsi kasnakt taip vaišintis. Jei norėsi, dar ir 100 gramų gausi“. Aš net sudrebėjau iš pykčio, bet susitvardės pasakiau: „Pirmiausia išklausykit, tada elkitės, kaip išmanot“. Tuo ir baigėsi mano vaišės. Tardytojas su vertėja visą maistą demonstratyviai sukirto, o man pasiūlė vieną papirošą. Atsisakiau, nors rūkyti labai norėjau. Tą naktį daugiau netardė.

O buvo ir tokiai, kuriuos akistaton atvesdavo su kvapeliu. Bet skirtumo nebuvo jokio: ir mane, ir juos „apdovanojo“ vienodai.

Balys VIRBALIS

Dėkojame mūsų prenumeratoriams: p. Gražutei Šlapelytei-Sirutienei iš Santa Monikos (JAV)–50 USD, p. Bronei ir Viktorui Motušiams iš Cicero, Illinois (JAV)–25 USD, p. Ferdinandui Gužui iš Moorabbin (Australija)–100 USD.

Atitaisymas

„Tremtinio“ Nr.18(23) D. Maickienės straipsnyje „Iš kilmės Ramygaloje“ įsilėlė klaida. 4-ą eilutę nuo apačios skaityti taip: „Sventėje dalyvavusiai savanorių vardu žodži taré Kauno ATG ir SKAT vadai kpt. Pranas Urbanavičius“.

Atsiprašome skaitytojų.

UŽJAUČIAME

„Laisvės kovų archyvo“ redakcija nuoširdžiai užjaučia bendradarbes Nijolę Gaškaite ir Inga Bogomolovaite mirus tėvui ir seneliui.

„Laisvės kovų archyvo“ redakcija, mirus Algirdui Vokietaičiui, nuoširdžiai užjaučia gimines ir artimuosius.

AT SILIEPKITE!

Algiris GASNERIS 1947m. kalėjo Pukso Ozero lageryje Nr.4. Jo ieško likimo draugas Vytautas SALYS, Sodų 5, Plungė.

stribų sužeistas, priminė bolševikų padarytas skriudas, ragino nepasiduoti komunistinei propagandai ir aktyviai dalyvauti referendumėje. Buves politinis kalinys Vytautas Balčys perskaitė visų susirinkusių vieningai priimtą rezoliuciją, raginančią rajono valdžią netrukdyti gydytojams išrašinėti sergantiems tremtiniams reikalingus vaistus nemokamai.

Kvėdarnos tremtinių chorą, vadovaujamas Reginos Šimkūnienės, pagiedojo giesmių, Lietuvos himnā, padainavo dainų.

Tremtinių paminklas Reginos Šimkūnienės pastangomis buvo papuoštas rūtų vainikais, gėlėmis. Prie paminklo uždegotos žvakutės.

Minėjime nedalyvavo rajono savivaldybės atstovų, Kvėdarnos apylinkės viršaitis. Nebuvo né mokytojų.

Minėjime dalyvavo Telšių vyskupijos kancleris monsinj. Juozapas Gedgaudas, Telšių kunigų seminarijos vicerektorius Jonas Kauneckas, Šilalės dekanato dekanas Šilalės klebonas vice dekanas Juozapas Vaičius, Pajūralio bažnyčios klebonas Adolfas Pudžemys, Kvėdarnos bažnyčios klebonas Romualdas Vėlavičius.

Kęstutis BALČIŪNAS

Rugsėjo 7-8d. Anykščių raj., prie Viešintų žydų kapinių buvusioje pelkėje, bus atkastami partizanų palaikai.

Pagal liudytojų ir LGC suteiktas žinias, pirmajame kapo turėtų būti 1949 04 27 Šimonių giriuk, prie Žlobiškių žuvusių šlu partizanų palaikai: J. Karvelio, J. Battakio, P. Pečkaus, B. Klaulevičiūtės-Neuzmirštuolės, O. Talantaite-Katinienės, Z. Railaitė-Lakštingalos; antrajame ka- pe- 1948m. žuvusių Stepono Karoso, Jono Vosyliaus ir (?) Petronio; trečdajame dviejų brolių Antanėlių (?), žuvusių 1945m.; ketvirtajame- Masio (?), žuvusių 1946m., palaikai.

Rugsėjo 10d. (šeštadienį) 12val. Viešintų bažnyčioje bus laikomas šv. Mišios už žuvusiuosius, o 13val. palaikus iškilmingai lydésime į kapines.

Smulkesnė inf. Panevėžio tel. (8-254) 38030.

Antanas Šimėnas

TREMINTINYS

Vyr. redaktorė Vanda Poderyte

Maketavo Rasa Černevičiūtė. Spausdino valst. „Aušros“ spaustuvė, Vytauto pr.25, Kaunas. Ofsetinė spauda, 2 sp. lankai. Tiražas 6000. Užs. Nr. 2839

1994m. rugpjūčio 25 d. Nr. 20 (125). SL289.

Kaina 45 ct

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, 3000 Kaunas, tel. 209530

Redakcija: Danutė Bartulienė, Birutė Oksaitė, Edmundas Simanaitis, Irma Žukaitė